

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΑΘΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Όσες και όσοι αναζητείτε στο ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ όπου αναρτούμε τα ΜΑΘΗΜΑΤΑ αυτής της σειράς, γνωρίζετε ότι από το ΜΑΘΗΜΑ 64 (15-5-24) αρχίσαμε την μελέτη του πάθους της ΦΙΛΑΡΧΙΑΣ.

Στό ΜΑΘΗΜΑ 68 (19-11-24) είδαμε ότι στην τραγωδία του Αισχύλου (525-456 π. Χ.) «ΠΕΡΣΑΙ» το βάθος της ΦΙΛΑΡΧΙΑΣ έχει συλλογική έκφραση.

Παρόμοια συλλογική έκφραση επισημαίνουμε και στον Άγγλικό λαό, όπως βλέπουμε στον Έκατονταετή Πόλεμο που Άγγλοι βασιλείς διεξείχαν στο έδαφος της Γαλλίας (1337-1453).

Στό ΜΑΘΗΜΑ 74 (20-2-25) είδαμε τις πολεμικές επιχειρήσεις των Άγγλων βασιλέων ΕΡΡΙΚΟΥ Δ' και του ΕΡΡΙΚΟΥ Ε' μέσα από τα ομώνυμα έργα του Σαίξπηρ (1564 – 1616).

Παραθέτουμε το μεγαλύτερο μέρος της ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ στο έργο " Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΤ' Πρώτο μέρος" των μεταφραστών του Βασίλη Ρώτα και Βούλας Δαμιανάκου.

Η σκηνή ανοίγει με την κηδεία του βασιλιά Ερρίκου του Ε', ενώ οι αγγελιαφόροι, που φτάνουν απανωτοί, φέρνουν τα μαύρα νέα για τον χαλασμό που παθαίνουν οι Άγγλοι στη Γαλλία, πριν καλά καλά πάει στον τάφο του ο δοξασμένος νικητής Ερρίκος ο Ε'.

Απ' την αρχή αρχή ο ποιητής ρίχνει ένα σκληρότατο φως και φωτίζει ολόκληρη τη σκηνή, τα όσα διαδραματίζονται στην Αγγλία και στη Γαλλία, αλλά και στις καρδιές και στα μυαλά των ανθρώπων. Παρουσιάζει τα δυο στρατόπεδα, τους νικητές Άγγλους και τους νικημένους Γάλλους, σε αντίστροφους τώρα ρόλους: τους μεν να τους φλογίζει τ' όραμα της απελευθέρωσης και το ιδανικό της ελευθερίας, και, με σύμβολο επικεφαλής τους μια θαρραλέα, εμπνευσμένη κοπέλα, να νικούν, τους δε παραχορτασμένους από πλούτη και δόξες και με ιδανικό τους πώς καθένας τους θα στερεώσει την εξουσία του και θα καλοχωνέψει τα κέρδη που του απόφερε ο νικηφόρος πόλεμος του Ερρίκου Ε', να νικιούνται.

Όταν ακούν πως νικιούνται στη Γαλλία, οι πρώτοι της Αγγλίας ρίχνουν την ευθύνη ο ένας επάνω στον άλλον, αλλά οι αγγελιαφόροι, σαν εκπρόσωποι εκείνων που παρατημένοι πολεμούν κάτω από απελπιστικές συνθήκες στη Γαλλία, ρίχνουν την ευθύνη επάνω σ' όλους τους, δίχως τον οφειλόμενο σεβασμό προς το αρχοντολόι. Εκεί, στον καβγά που ανάβει ανάμεσό τους, προοίμιο του εμφυλίου πολέμου, ξεσκίζεται βάνουσα ο χρυσόλαμπρος πέπλος της ευγένειας, όπου μας αποκαλύπτεται το αληθινό της πρόσωπο, αδιάντροπα ματαιόδοξο και

συμφεροντολόγο και χυδαία μικρόψυχο. Εκεί βλέπουμε ανώτατους αξιωματούχους του κράτους, αντιβασιλείς, να ερίζουν περί τα οφίκια, καρδινάλιους να βρίζουν και να βρίζονται σαν άνθρωποι του υπόκοσμου, τον ανήλικο βασιλιά να περιφρονείται, όταν με συγκινητικά λόγια τους καλεί ν' αφήσουν τ' ατομικά τους, να ενωθούν και ν' ανταποκριθούν στον αγώνα και το χρέος τους, κι άλλοτε πάλι να γίνεται όργανο φιλόδοξων αρχόντων, που προσπαθούν να μεταχειριστούν το κύρος του το βασιλικό αλλά και τις αδυναμίες και την απειρία του, για το συμφέρον του ο καθένας.

Με την διαμάχη ανάμεσα Γλόστερ και καρδινάλιο Μπωφόρ, που εξελίσσεται σε κανονική σύρραξη φατριών, διαγράφεται καθαρά η απειλή εμφυλίου πολέμου και με την διαμάχη ανάμεσα Σόμερσετ και Πλανταγενέτη, που εκπροσωπούν αντιστοίχως τους οίκους Λάγκαστερ και Γιορκ, μπαίνει κι ο «θεμέλιος λίθος» για τον Πόλεμο των Δύο Ρόδων.

Από τους χαρακτήρες, πιο καθαρογραμμένοι είναι οι Άγγλοι. Ο Γλόστερ ως Λόρδος Επίτροπος, περισσότερο υπεύθυνος και ταμένος του βασιλιά· ο καρδινάλιος Μπωφόρ, όπου στον καβγά του με τον Γλόστερ παρουσιάζεται πόσο απύθμενα φιλόδοξος και πλεονέχτης είναι, και πόσο πάνω από κάθε κοσμικόν φορτωμένος με αμαρτήματα· οι Σόμερσετ και Γιορκ, οι δυο τους με τα δύο ρόδα, ανώτατοι εκπρόσωποι της Αγγλίας στην Γαλλία, κι άλλο τόσο ανεύθυνοι, έχουν τόσον πατριωτισμό που αφήνουν τον γενναίο Τάλμποτ αβοήθητον στην πιο κρίσιμη ώρα, και δείχνουν καθαρά πως το αρχοντολόι της Αγγλίας δεν έχει πια περιθώρια για εξάρσεις και για να σταθεί στο επίπεδο της τιμής και του χρέους.

Με τον Γιορκ, και πριν ως νεαρόν Πλανταγενέτη, ο Σ. μας δίνει με δυο τρεις χοντρές πινελιές, «θα πατήσω στο κακό να φτάσω στο καλό», τον πατέρα του μετέπειτα Ριχάρδου του Τρίτου.

Ο Τάλμποτ, υπέροχο πνεύμα ιπποτισμού, περίφημος μαχητής κι άλλο τόσο ευφυής, που ξέρει το ίδιο καλά να κερδίζει τις μάχες και ν' αποφεύγει τις καλοστημένες παγίδες, σκοτώνεται μαζί με τον νεαρόν κι άλλο τόσο γενναίον γιο του σε μια απελπισμένη προσπάθεια να υπερασπιστεί την τιμή της Αγγλίας σαν τελευταίος απόηχος απ' το μεγαλείο του Ερρίκου του Ε' και σαν κατεξοχήν λαϊκός ήρωας.

Ο βασιλιάς, που δεν έχει, λόγω ηλικίας, ακόμη διαφθαρεί, προσπαθεί να συγκρατήσει το αφηνιασμένο αρχοντολόι με λόγια γνωστικά και συγκινητικά, αλλά, όπως ήταν επόμενο, η παιδική του απειρία δεν τα βγάζει πέρα, κι αντίθετα παρασέρνεται από τον αμοραλιστή και τυχοδιώκτη Σάφοκ και, όντας λογοδοσμένος, αθετεί τον λόγο του και παντρεύεται την Μαργαρίτα, μια Γαλλίδα και ψιλώ ονόματι βασιλοπούλα, που προς όφελος δικό του τού πρόξενεύει ο Σάφοκ. Εδώ, μ' έναν λόγο του βασιλιά πάνω στην πρεμούρα του, «βάλε μια δεκάτη στον λαό», ο Σ. παθητικά και απρόσωπα μας δείχνει ποιος θα την πληρώσει τέλος τη νύφη.

Τους Γάλλους, αν αναιρέσουμε τον δούκα της Βουργουνδίας, Αλανσόν και τον Νόθο της Ορλεάνης, που διαγράφονται κάπως καθαρότερα, καθώς και τον Ρενιέ, πολύ ρεαλιστή ως υποψήφιο πεθερό του Άγγλου βασιλιά, και την κόμησσα της Ωβέρνης, χαριτωμένη ως αποτυχημένη ποντικοπαγίδα για τον Τάλμποτ, και βέβαια τον Κάρολο, ωραίον τρομοκρατημένο χαζοδελφίνο, ο Σ. τους φωτίζει περισσότερο σαν σύνολα παρά σαν

καθέκαστους χαρακτήρες, άλλοτε να προγκάνε σαν ξεφταλαγιασμένα πουλιά, άλλοτε σαν χαμίνια και γαβριάδες να βγάζουν τη γλώσσα τους, κι άλλοτε να κοινωνάνε των ακράντων μυστηρίων σαν καλοί χριστιανοί (ο ποιητής μας δεν ξεχνάει ποτέ τον ρόλο της εκκλησίας), για να μπορούν να σκοτώνουν καλύτερα εχθρούς. Μα είναι και η Ιωάννα η Παρθένα.

Την Ιωάννα την Παρθένα, αυτή την σπάνια ύπαρξη, που, έξω ολότελα από την ευθύνη του πολέμου όντας, οραματίστη τη δυνατότητα της νίκης και αποφάσισε, εδούλεφε και υπηρέτησε αυτή τη δυνατότητα ως την πιο ακραία της συνέπεια, ο Σ., αγκαλιά κι όταν νικάει σε μονομαχίες τους πατριώτες του Άγγλους το αποδίδει σε κάποια μαγική δύναμή της, την παρουσιάζει ανθρώπινη, στη νίκη και στην ήττα, φυσική, προικισμένη μ' ευφυΐα και στρατηγικότητα, με πνεύμα μάλιστα γαλλικό, και μόνο σε μια σκηνή (πρ. Ε', σκ. 3) την παρουσιάζει σαν μάγισσα που καλεί δαίμονες, μα δεν την υπακούουν πια. Η σκηνή αυτή είναι αυθαίρετη και δεν ξέρει κανείς πού να την αποδώσει: στη νεανικότητα μήπως του ποιητή και στον εθνικισμό του, ή σε παραχώρησή του προς το κοινό που την ήθελε μάγισσα; Η μήπως γιατί δεν έστερξε να παρουσιάσει την Ιωάννα σαν μια κοπελίτσα που την καίνε οι αντίπαλοί της Άγγλοι, επειδή τους ρεζίλεψε; Πάντως είναι η μόνη αυθαιρεσία σ' όλο το έργο, κι ο ποιητής δεν επιμένει περισσότερο, και στην «δίκη», ας την πούμε, παρουσιάζει την Ιωάννα όπως και πριν ανθρώπινη, που κάνει απελπισμένες προσπάθειες να γλιτώσει, επικαλούμενη πρώτα την ανώτερη κι ευγενική καταγωγή της και μην αναγνωρίζοντας τον βοσκό που της έφεραν οι «δικαστές» της για πατέρα της. Κι αφού αυτό δεν περνάει, επικαλιέται το προνόμιο της μητρότητας, μόλον που η ίδια μόλις είχε διακηρύξει πως ήταν παρθένα, κι όταν απ' τα γιούχα και τους χλευασμούς των Άγγλων κριτών της πείθεται πως οι νόμοι και τα προνόμια δεν ισχύουν για σκλάβους («ουαί τοις ηττημένοις»), παρατιέται απ' την μάταιη προσπάθεια να σωθεί κι ακολουθεί τους δημίους της, αναθεματίζοντας.

Στο έργο τούτο βλέπουμε πάνω απ' όλα τα ποιητικά προσόντα του Σ. το πιο σπουδαίο, νομίζουμε, την αφοσίωσή του στην αλήθεια, στην πραγματικότητα, στα φαινόμενα και τα πράγματα της ζωής. Η παρατήρησή του παίρνει όλη την ποικιλία από το πάθος της ζωής όπως παρουσιάζεται και το πλάθει συμβολικά με τη δύναμη που βλέπει η λαϊκή φαντασία, η κοινή γνώμη και η κοσμοθεωρία του καιρού του και του τόπου του.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

30 Οκτωβρίου 2025